

ZAWARTOŚĆ TŁUSZCZU W NASIONACH I SKŁAD KWAŚÓW
TŁUSZCZOWYCH OLEJU WIESIOŁKA DZIWNEGO
(*OENOTHERA PARADOXA*) W ZALEŻNOŚCI
OD NAWOŻENIA MINERALNEGO I WARUNKÓW GLEBOWYCH

Beata Król

Katedra Roślin Przemysłowych i Leczniczych, Uniwersytet Przyrodniczy
ul. Akademicka 15, 20-950 Lublin
e-mail: beata.krol@up.lublin.pl

Streszczenie. Doświadczenie polowe przeprowadzono w latach 2002- 2003 w zróżnicowanych warunkach glebowych: na glebie piaszczystej o niskiej zasobności w składniki pokarmowe i kwaśnym odczynie oraz na glebie pylastej charakteryzującej się dobrą zasobnością w składniki pokarmowe i obojętnym odczynem. Na obydwu glebach zastosowano nawożenie mineralne w następujących ilościach N, P, K ($\text{kg}\cdot\text{ha}^{-1}$): N₁ 25, P₁ 11, K₁ 50; N₂ 50, P₂ 22, K₂ 100; N₃ 75, P₃ 33, K₃ 150. Obiektem kontrolnym były poletka bez nawożenia (N₀P₀K₀). Wpływ nawożenia mineralnego na plonowanie wiesiołka dziwnego uzależniony był od warunków glebowych. Na ubogiej w składniki pokarmowe glebie piaszczystej wraz ze wzrostem nawożenia zwiększał się plon nasion, zaś na glebie pylastej jedynie najniższa dawka NPK spowodowała istotną zwyżkę plonowania w stosunku do obiektu kontrolnego, zaś większe ilości NPK przyczyniły się do spadku plonów. Warunki glebowe w dużym stopniu decydowały o plonie nasion – na zasobnej glebie pylastej były ponad 1,5-krotnie wyższe niż na piaszczystej. Na obydwu glebach wzrastające nawożenie mineralne powodowało spadek zawartości tłuszczu, oraz kwasu γ -linolenowego. Na glebie piaszczystej nasiona wiesiołka gromadziły więcej tłuszczu (średnio 22,6%) niż na pylastej (średnio 21,6%). Procentowy udział pozostałych kwasów tłuszczowych w niewielkim stopniu warunkowany był czynnikiem glebowym i nawozowym.

Słowa kluczowe: wiesiołek dziwny, nawożenie mineralne, gleba, plon nasion, zawartość tłuszczu, kwasy tłuszczowe

WSTĘP

W ostatnich latach wzrasta zainteresowanie roślinami będącymi źródłem olejów zawierających niezbędne nienasycone kwasy tłuszczowe. Olej z nasion wiesiołka dziwnego (*Oenothera paradoxa*) jest bogatym źródłem wielonienasyconych kwasów tłuszczowych, a szczególnie rzadko spotykanego kwasu γ -linolenowego.

wego i znajduje zastosowanie w profilaktyce i leczeniu licznych schorzeń oraz kosmetyce (Lamer-Zarawska i Noculak-Palczewska 1992).

Obecnie dąży się nie tylko do uzyskania wysokich plonów roślin, ale przede wszystkim dobrej jakości surowca. W literaturze (Muśnicki i in. 1999) prezentowane są opinie, że zawartość tłuszczu, jak i skład kwasów tłuszczowych są cechami determinowanymi genetycznie i zmieniają się w niewielkim zakresie pod wpływem czynników agrotechnicznych. Niemniej badania dotyczące roślin oleistych wykazują, że nawożenie minerale szczególnie azotowe wpływa nie tylko na wysokość plonu, ale oddziałuje również na skład chemiczny nasion i jakość oleju (Wojnowska i in. 1995, Toboła i in. 1996). Podstawowym kryterium w ocenie jakości oleju jest skład kwasów tłuszczowych, który zależy przede wszystkim od układu warunków wilgotnościowo-termicznych, czynnika genetycznego i warunków agrotechnicznych (Pisulewska i in. 1999, Kotecki i in. 2001).

Celem podjętych badań była ocena wpływu zróżnicowanego nawożenia mineralnego na zawartość tłuszczu oraz skład kwasów tłuszczowych oleju wiesiołka dziwnego.

MATERIAŁ I METODY

Doświadczenie polowe przeprowadzono w latach 2002-2003 w zróżnicowanych warunkach glebowych: na glebie piaszczystej (o składzie granulometrycznym piasku luźnego) zlokalizowanej w Trzcińcu ($51^{\circ} 7' 44'' N$ $22^{\circ} 11' 5'' E$) odznaczającej się kwaśnym odczynem (pH w $1 \text{ mol KCL} \cdot \text{dm}^{-3}$ – 5,8), niską zawartością próchnicy (0,85%) i przyswajalnych składników pokarmowych (27,1 P; 25 K; 18 Mg w $\text{mg} \cdot \text{kg}^{-1}$ gleby) oraz na glebie pylastej (pochodzenia lessowego o składzie granulometrycznym pyłu ilastego) zlokalizowanej w Gospodarstwie Doświadczalnym UP w Lublinie, charakteryzującej się średnią zawartością próchnicy (1,75%), obojętnym odczynem (pH w $1 \text{ mol KCL} \cdot \text{dm}^{-3}$ – 6,7) oraz wysoką zawartością składników pokarmowych (87 P; 106 K; 78 Mg w $\text{mg} \cdot \text{kg}^{-1}$ gleby). Na obydwu glebach zastosowano 3 poziomy nawożenia mineralnego ($\text{kg} \cdot \text{ha}^{-1}$): N_1 25, P_1 11, K_1 50; N_2 50, P_2 22, K_2 100; N_3 75, P_3 33, K_3 150. Obiektem kontrolnym były poletka bez nawożenia ($N_0P_0K_0$). Nawozy fosforowe i potasowe wniesiono przed siewem nasion (w formie superfosfatu potrójnego i siarczanu potasu), zaś azotowe (w formie saletry amonowej) stosowano w dwóch dawkach: $\frac{1}{2}$ przed siewem oraz 3-4 tygodnie po wschodach wiesiołka. Zbiór nasion przeprowadzono w połowie września, gdy co najmniej połowa torebek nasiennych na pędach głównych była dojrzała. Wyniki dotyczące plonu nasion opracowano statystycznie, wykorzystując analizę wariancji i test Tukeya.

W nasionach oznaczono zawartość tłuszczu surowego metodą ekstrakcyjno-wagową Soxhleta, skład jakościowy i ilościowy oleju określono przy użyciu metody chromatografii gazowej po wstępnym zmydleniu tłuszczów i estryfikacji

kwasów według normy AOAC 969.33 i 963.22, (2000) stosując metodę wzorca wewnętrznego (kwas heptadekanowy). Analizy chemiczne wykonano w Centralnym Laboratorium Aparaturowym UP w Lublinie.

Warunki meteorologiczne w czasie wegetacji wiesiołka przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Opady (mm) i temperatura powietrza (°C) w okresie wegetacji wiesiołka dziwnego w latach 2002-2003 oraz w wieloleciu (1951-2000)

Table 1. Rainfalls (mm) and air temperature (°C) during vegetation of evening primrose in 2002-2003 and multi-year period (1951-2000)

Miesiąc Month	Opady – Rainfalls			Temperatura – Air temperature		
	2002	2003	1951-2000	2002	2003	1951-2000
IV	18,3	40,7	40,6	8,6	6,5	7,5
V	28,6	71,4	58,3	17,3	16,3	13,0
VI	116,3	39,6	65,8	17,8	17,4	16,5
VII	126,2	98,1	78,0	21,6	19,8	17,9
VIII	18,7	27,0	69,7	20,5	18,9	17,3
IX	42,5	29,0	52,1	12,7	13,6	12,9
Suma – Total	350,6	305,8	364,5	–	–	–
Średnio – Mean	–	–	–	16,5	15,4	14,2

WYNIKI I DYSKUSJA

Lacombe i in. (1985) uważają, że plonowanie wiesiołka na stanowiskach mało żyznych jest niskie i powinien on być uprawiany na glebach zasobnych w wodę i składniki pokarmowe. Znalazło to potwierdzenie w naszym doświadczeniu ponieważ niezależnie od nawożenia mineralnego, na żyznej glebie pylastej uzyskano o 55% większe plony w porównaniu z ubogą w składniki pokarmowe glebą piaszczystą (tab. 2).

Wander i Versluis (1991) podają, że wiesiołek ma małe wymagania pokarmowe i zbyt wysokie nawożenie mineralne wpływa ujemnie na plon nasion. W badaniach własnych niezależnie od warunków glebowych zastosowanie nawożenia mineralnego w najniższej dawce przyczyniło się do wzrostu plonu nasion o 12,5% w porównaniu z obiektem kontrolnym. Dalsze zwiększanie ilości NPK powodowało wzrost plonowania, lecz różnice pomiędzy poszczególnymi dawkami były statystycznie nieistotne. Według Reiner i Marquarda (1988) pozytywny wpływ nawożenia azotowego widoczny jest szczególnie na glebach ubogich w

składniki pokarmowe. W doświadczeniach Lacombe i in. (1985) oraz Itenova (1994) wysokie nawożenie azotowe (ponad $90 \text{ kg N}\cdot\text{ha}^{-1}$) przedłużyło kwitnienie i dojrzewanie nasion wiesiołka, powodując obniżenie plonu. Znalazło to potwierdzenie w przeprowadzonym doświadczeniu, gdzie na ubogiej w składniki pokarmowe glebie piaszczystej najwyższe plony uzyskano po wniesieniu największej dawki nawożenia mineralnego. Na żyznej glebie pylastej jedynie zastosowanie NPK w najniższej dawce spowodowało istotny wzrost plonowania w stosunku do obiektu kontrolnego, a dalsze zwiększanie nawożenia przyczyniło się do spadku plonów, co było wynikiem opóźnienia dojrzewania torebek nasiennych, a w konsekwencji niedostatecznego wykształcenia wszystkich nasion.

Tabela 2. Plon nasion oraz wydajność tłuszczu surowego z jednostki powierzchni ($\text{kg}\cdot\text{ha}^{-1}$) w zależności od nawożenia mineralnego i warunków glebowych

Table 2. Yield of seeds and yield of crude fat calculated per hectare ($\text{kg}\cdot\text{ha}^{-1}$) in relation to mineral fertilisation and soil conditions

Nawożenie Fertilisation	Plon nasion Yield of seeds		Średnie Mean	Wydajność tłuszczu Yield of fat		Średnie Mean
	Gleba piaszczysta Sandy soil	Gleba pylasta Silty soil		Gleba piaszczysta Sandy soil	Gleba pylasta Silty soil	
$\text{N}_0\text{P}_0\text{K}_0$	815	1489	1152	194,8	338,0	266,4
$\text{N}_1\text{P}_1\text{K}_1$	996	1598	1297	228,1	348,4	288,3
$\text{N}_2\text{P}_2\text{K}_2$	1062	1566	1314	234,7	327,2	280,9
$\text{N}_3\text{P}_3\text{K}_3$	1113	1523	1318	240,4	316,8	278,6
Średnie Mean	996,5	1544	1270,3	224,5	332,6	278,6
$\text{NIR}_{0,05}$ $\text{LSD}_{0,05}$	nawożenie – fertilization – 81,3; gleba – soil – 148,2; interakcja – interaction – 101,6.					

Wydajność tłuszczu z jednostki powierzchni jest wypadkową plonu nasion i zawartości w nich oleju. Na glebie pylastej, wobec niewielkich różnic w plonowaniu pomiędzy poszczególnymi obiektami, o wydajności tłuszczu decydowała jego procentowa zawartość. Najwyższy teoretyczny plon tłuszczu uzyskano w przypadku 1 poziomu nawożenia mineralnego ($348,4 \text{ kg}\cdot\text{ha}^{-1}$ - tab. 2), zaś najniższy w obiekcie gdzie zastosowano dawkę najwyższą ($\text{N}_3\text{P}_3\text{K}_3$ – $316,8 \text{ kg}\cdot\text{ha}^{-1}$) Na glebie piaszczystej wraz ze zwiększeniem nawożenia wzrastał plon tłuszczu

(z 194,8 kg·ha⁻¹ w obiekcie kontrolnym do 240,4 kg·ha⁻¹ w obiekcie z najwyższym nawożeniem). Szczególnie duży wpływ na omawianą cechę miały warunki glebowe – na glebie pylastej wydajność tłuszczu była prawie 1,5 krotnie większa niż na piaszczystej.

W badaniach nad wpływem zabiegów agrotechnicznych na skład chemiczny nasion roślin oleistych wykazano ujemną korelację pomiędzy nawożeniem mineralnym (głównie azotowym) a zawartością tłuszczu (Wojnowska i in. 1995, Bobrecka-Jamro i Pizło 1996, Jędrzejak i in. 2005). Również w doświadczeniach z wiesiołkiem (Lotti i in. 1978, Itenov 1994, Król i Berbeć 2004) stwierdzono tendencje do zmniejszania zawartości tłuszczu pod wpływem nawożenia mineralnego.

W omawianym doświadczeniu na obydwu glebach (średnio z 2 lat) najwięcej oleju zanotowano w nasionach z obiektu kontrolnego (23,8% na glebie piaszczystej i 22,7% na pylastej), a wzrost nawożenia powodował obniżenie zawartości oleju (średnia różnica między obiektem kontrolnym a najwyższą dawką NPK wyniosła 2,1 jednostki procentowe – tab. 3). Każdego roku w nasionach roślin z gleby piaszczystej notowano większą zawartość oleju niż u roślin z gleby pylastej (średnio z 2 lat o 1 jednostkę procentową).

Przebieg warunków atmosferycznych w okresie wegetacji zwykle rzutuje na zawartość tłuszczu w nasionach roślin oleistych. Uważa się, że w warunkach niskich temperatur i dużej wilgotności powietrza wzrasta zawartość tłuszczu. Znalazło to potwierdzenie w naszym doświadczeniu, kiedy w 2003 roku, charakteryzującym się niższą temperaturą w okresie tworzenia i dojrzewania nasion (lipiec-wrzesień) zawartość tłuszczu w nasionach była wyższa (średnio o 1,2 jednostki procentowe) w porównaniu z 2002 rokiem. Podobną zależność stwierdzono w badaniach Wandera i Versluisa (1991), w których niższe temperatury sprzyjały akumulacji tłuszczu w nasionach wiesiołka.

Jednym z kwasów decydujących o przydatności i wykorzystaniu oleju wiesiołkowego jest kwas γ -linolenowy. W badaniach Lacombe i in. (1985) oraz Syokyu i in. (1974) wyższe nawożenie azotowe przyczyniło się do spadku zawartości kwasu γ -linolenowego. Znalazło to potwierdzenie w przeprowadzonym doświadczeniu w którym zanotowano nieznaczne obniżenie zawartości kwasu γ -linolenowego pod wpływem wyższego nawożenia mineralnego (tab. 3 i 4). Natomiast procentowy udział tego kwasu w niewielkim stopniu zależał od warunków glebowych (z nieznaczną tendencją wzrostową na glebie pylastej).

Z innych kwasów wielonienasyconych najwięcej znajdowało się kwasu linolenowego (od 73,45% do 75,55%). Spośród kwasów monoenowych największy procentowy udział miał kwas oleinowy (6,51%- 7,76%), w mniejszych ilościach występował kwas ikozenowy (od 0,06% do 0,19%) oraz w śladowych oleopalmi-

tynowy ($C_{16:1}$ - poniżej 0,1%). Suma kwasów nasyconych (wśród których dominował kwas palmitynowy) wahała się w granicach od 7,37% do 9,02% (tab. 3, 4). Reiner i Marquard (1988) podają, że nawożenie mineralne nie ma wpływu na skład kwasów tłuszczowych oleju wiesiołkowego. Natomiast Lotti i in. (1978), wykazali tendencje do obniżenia zawartości kwasu linolowego pod wpływem nawożenia mineralnego. Analizując uzyskane wyniki trudno jest jednoznacznie określić w jakim stopniu nawożenie mineralne i warunki glebowe wpłynęły na poziom poszczególnych kwasów tłuszczowych w oleju wiesiołka. Zauważono jedynie, że w surowcu uzyskanym z gleby pylastej wystąpiło nieco więcej kwasów nasyconych oraz nieznacznie mniej kwasu oleinowego niż z gleby piaszczystej, a wzrastające nawożenie mineralne na obydwu glebach powodowało nieznaczne obniżenie udziału kwasów wielonienasyconych (głównie linolowego i γ -linolenowego), zaś wzrost kwasów nasyconych.

Tabela 3. Zawartości tłuszczu w nasionach i kwasów tłuszczowych (%) w oleju wiesiołka dziwnego
Table 3. Oil content in seeds and fatty acids (%) in evening primrose oil

Czynnik – Factor	Tłuszcz Fat	Suma kwasów tłuszczowych – Total fatty acids			
		Nasycone Saturated	KTJN MUFA	KTWN – PUFA	
				Ogółem – Total	$C_{18:3 \gamma}$
Nawożenie – Fertilisation					
$N_0P_0K_0$	23,3	7,37	6,88	85,76	10,41
$N_1P_1K_1$	22,4	7,69	7,44	84,87	10,18
$N_2P_2K_2$	21,5	8,59	7,29	84,12	9,83
$N_3P_3K_3$	21,2	9,02	7,52	83,56	9,63
Gleba – Soil					
Piaszczysta – Sandy	22,6	7,72	7,53	84,75	9,85
Pylasta – Silty	21,6	8,61	7,03	84,40	10,17
Lata – Years					
2002	21,5	8,95	7,09	83,96	8,42
2003	22,7	7,37	7,47	85,20	9,61

KTJN – jednonienasycone- monounsaturated fatty acids – MUFA, KTWN – wielonienasycone – polyunsaturated fatty acids – PUFA.

Tabela 4. Wpływ nawożenia mineralnego na zawartość kwasów tłuszczowych (%) w oleju wiesiołka dziwnego (średnie z lat 2002-2003)**Table 4.** Effect of mineral fertilisation on content of fatty acid (%) in evening primrose oil (mean for years 2002-2003)

Czynnik – Factor	Nawożenie – Fertilisation				Średnie Mean
	N ₀ P ₀ K ₀	N ₁ P ₁ K ₁	N ₂ P ₂ K ₂	N ₃ P ₃ K ₃	
Gleba piaszczysta – Sandy soil					
Kwasy tłuszczowe – Fatty acids					
mirystynowy – myristic (C _{14:0})	0,03	0,04	0,07	0,12	0,06
palmitynowy – palmitic (C _{16:0})	4,98	5,29	5,97	6,15	5,60
stearynowy – stearic (C _{18:0})	1,68	1,58	1,86	1,99	1,78
oleinowy – oleic (C _{18:1})	7,07	7,76	7,26	7,56	7,41
linolowy – linoleic (C _{18:2})	75,55	74,93	74,53	74,01	74,49
α-linolenowy – α-linolenic (C _{18:3α})	0,12	0,16	0,15	0,13	0,14
γ-linolenowy – γ-linolenic (C _{18:3γ})	10,28	9,93	9,68	9,52	9,85
arachinowy – arachic (C _{20:0})	0,17	0,23	0,34	0,38	0,28
ikozenowy – icosenoic (C _{20:1})	0,12	0,08	0,14	0,14	0,12
Gleba pylasta – Silty soil					
Kwasy tłuszczowe – Fatty acids					
mirystynowy – myristic (C _{14:0})	0,15	0,18	0,25	0,29	0,22
palmitynowy – palmitic (C _{16:0})	5,61	5,83	5,98	6,15	5,89
stearynowy – stearic (C _{18:0})	1,99	2,00	2,43	2,67	2,27
oleinowy – oleic (C _{18:1})	6,51	6,85	7,04	7,22	6,91
linolowy – linoleic (C _{18:2})	74,90	74,10	73,66	73,45	74,03
α-linolenowy – α-linolenic (C _{18:3α})	0,11	0,19	0,26	0,26	0,21
γ-linolenowy – γ-linolenic (C _{18:3γ})	10,55	10,43	9,96	9,74	10,17
arachinowy – arachic (C _{20:0})	0,12	0,23	0,28	0,29	0,23
ikozenowy – icosenoic (C _{20:1})	0,06	0,19	0,14	0,12	0,13

Wielu autorów (Lotti i in. 1978, Grignac 1988, Russell 1988, Levy i in. 1993) podaje, że w rejonach chłodniejszych zwiększa się zawartość kwasu γ-linolenowego w oleju wiesiołka. Natomiast Reiner i Marquard (1988) nie stwierdzili

wpływu klimatu i temperatury na zawartość tego kwasu. W oparciu o otrzymane w naszym doświadczeniu wyniki trudno jest jednoznacznie ustalić jaki wpływ na profil kwasów tłuszczowych wywarły badane czynniki, a jaki warunki klimatyczne panujące w danym roku uprawy. Niemniej zauważono że w roku 2003, kiedy notowano niższe temperatury w okresie tworzenia i dojrzewania nasion, stwierdzono wyższą zawartość kwasów wielonienasyconych (w tym kwasu γ -linolenowego), zaś obniżenie procentowego udziału kwasów nasyconych.

WNIOSKI

1. Wpływ nawożenia mineralnego na plonowanie wiesiołka dziwnego uzależniony był od warunków glebowych. Na ubogiej w składniki pokarmowe glebie piaszczystej wraz ze wzrostem nawożenia zwiększał się plon nasion, zaś na glebie pylastej jedynie zastosowanie NPK w najniższej dawce spowodowało istotnąwyżkę plonowania w stosunku do obiektu kontrolnego. Większe ilości NPK przyczyniły się do spadku plonów.

2. Rodzaj gleby w dużym stopniu decydował o plonowaniu wiesiołka – na zasobnej w składniki pokarmowe glebie pylastej uzyskano ponad 1,5-krotnie wyższy plon nasion niż na piaszczystej.

3. Pod wpływem większego nawożenia mineralnego notowano obniżanie procentowego udziału tłuszczu w nasionach wiesiołka. Zawartość oleju w nasionach była wyższa na glebie pylastej.

4. Na obydwu glebach zanotowano niewielką tendencję spadkową w zawartości kwasu γ -linolenowego pod wpływem wyższego nawożenia mineralnego. Procentowy udział kwasu γ -linolenowego w niewielkim stopniu zależał od warunków glebowych

5. Zawartość pozostałych występujących w oleju wiesiołka dziwnego kwasów nasyconych i nienasyconych niewielkim stopniu była modyfikowana warunkami glebowymi i nawozowymi.

PIŚMIENNICTWO

- AOAC, Official Methods of Analysis of the AOAC 963.22. 2000. Methyl esters of fatty acids in oils and fats. 17th Ed. Arlington-Virginia USA.
- AOAC, Official Methods of Analysis of the AOAC 969.33. 2000. Fatty acids in oils and fats. 17th Ed. Arlington-Virginia USA.
- Bobrecka-Jamro D., Pizło H., 1996. Wpływ zabiegów agrotechnicznych na plonowanie soi w warunkach Polski południowo-wschodniej. Biul. IHAR, 198, 34-44.
- Grignac P., 1988. La culture de l'onagre. Oleagineux, 3, 119-126.
- Itenov K., 1994. Oenothera biennis. Gron viden, Landburgsministeriet Statens Planteavlfsforsog, 145, 1-4.

- Jędrzejak M., Kotecki A., Kozak M., Malarz W., 2005. Wpływ zróżnicowanych dawek azotu na rozwój i plonowanie rzepaku jarego. *Rośliny Oleiste*, XXVI, 125-138.
- Kotecki A., Malarz W., Kozak M., Aniołowski K., 2001. Wpływ nawożenia azotem na skład chemiczny nasion pięciu odmian rzepaku jarego. *Rośliny Oleiste*, XXII, 81-89.
- Król B., Berbec S., 2004. Rozwój i plonowanie wiesiołka dwuletniego (*Oenothera biennis* L.) w zależności od nawożenia mineralnego. *Annales UMCS, sec. E*, 59 (4), 1731-1737.
- Lacombe A., Quenot O., Grignac P., Garnier P., 1985. Tentative de production d'acide par la culture de l'onagre (genre *Oenothera*). *Oleagineux*, 1, 37-40.
- Lamer-Zarawska E., Noculak-Palczewska A., 1992. Bio-oleje współczesne zastosowanie w lecznictwie i kosmetyce. *Wiad. Ziel.* 10, 5-6.
- Levy A., Palevitch D., Ranen C., 1993. Increasing gamma linolenic acid in evening primrose grown under hot temperatures by breeding early cultivars. *Acta Horticulturae: Medicinal and Aromatic Plants*, 330, 219-223.
- Lotti G., Izzo R., Landi M.G., 1978. Influenza del clima e delle concimazioni sull'olio di semi di *Oenothera biennis* L. *La Rivista della Società Italiana di Scienza dell'Alimentazione*, 7, 361-368.
- Muśnicki Cz., Toboła P., Muśnicki B., 1999. Wpływ niektórych czynników agrotechnicznych i siedliskowych na jakość plonu rzepaku ozimego. *Rośliny Oleiste*, XX, 459-469.
- Pisulewska E., Lorenc-Kozik A., Borowiec F., 1999. Wpływ zróżnicowanego nawożenia azotem na plon, zawartość oraz skład kwasów tłuszczowych w nasionach dwóch odmian soi. *Rośliny Oleiste*, XX (2), 511-520.
- Reiner H., Marquard R., 1988. Untersuchungen über Anbaueignung und Qualitätseigenschaften von *Oenothera biennis* L. *Fat. Sci. Technol.*, 4, 135-140.
- Russell G., 1988. Physiological restraints on the economic viability of the evening primrose crop in Eastern Scotland. *Crop. Res.* 28, 25-33.
- Syokyu N., Nakata N., Ohashi H., 1974. Cultivation and breeding of *Oenothera* – plant. V. Effect of three essential nutrients on growth, development and components in seed of *Oenothera biennis*. *Shoyakugaku Zasshi*, 28, 168-172.
- Toboła P., Muśnicki Cz., Muśnicki B., 1996. Reakcja dwóch odmian słonecznika oleistego o zróżnicowanym genotypie na nawożenie azotem. *Rośliny Oleiste*, XVII, 423-427.
- Wander J. G. N., Versluis H. P., 1991. Field research in evening primrose in the Netherlands. *Landbouw, Natuurbeheer en Visserij*, 1-8.
- Wojnowska T., Sienkiewicz St., Wojtas A., 1995. Wpływ wzrastających dawek azotu na plon i skład chemiczny nasion rzepaku ozimego. *Rośliny Oleiste*, XVI, 181-187.

FAT CONTENT IN SEEDS AND FATTY ACIDS COMPOSITION
OF EVENING PRIMROSE (*OENOTHERA PARADOXA*) OIL DEPENDING
ON MINERAL FERTILISATION AND SOIL CONDITIONS

Beata Król

Department of Industrial and Medicinal Plants, University of Life Sciences
ul. Akademicka 15, 20-950 Lublin
e-mail: beata.krol@up.lublin.pl

Abstract. The field experiment was carried out in 2002-2003 under diverse soil conditions: on a sandy soil poor in nutrients and with acidic reaction, and on a dusty soil characterised by abundant nutrients and neutral reaction. Mineral fertilisation was applied to both soil types at following NPK rates (kg ha⁻¹): N₁ 25, P₁ 11, K₁ 50; N₂ 50, P₂ 22, K₂ 100; N₃ 75, P₃ 33, K₃ 150.. Plots with no mineral fertilisation were the control (N₀P₀K₀). The influence of mineral fertilisation on yielding of evening primrose depended on the soil properties: on the nutrient-deficient sandy soil, the seed yield increased along with the fertilisation rate applied, while on the dusty soil only the lowest NPK rate caused a significant increase of yielding as compared to the control. Higher NPK amounts contributed to a decrease in the yield. Soil conditions greatly determined the seed yields which were over 1.5-fold higher on the nutrient-abundant silty soil than on the sandy soil. Increasing mineral fertilization caused a drop of fat and γ -linolenic acid on both soil types tested. The evening primrose seeds accumulated more fat (22.6% on average) on sandy than on dusty soil (mean 21.6%). The percentage of other fatty acids was only slightly determined by the soil and nutrition factors.

Key words: evening primrose, *Oenothera paradoxa*, mineral fertilisation, soil, yield, oil, fatty acid